

ISSN
ISSN 2992-9229

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

Xalqaro ilmiy jurnal

2024 №2
(4)

Samarqand-2024

ISSN 2992-9229

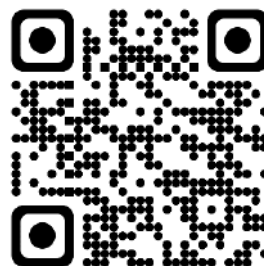
TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIY JURNALI

“TURKOLOGICAL RESEARCH” INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL
ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Jurnal rasmiy sayti: <https://turkologiya.samdu.uz/>

SAMARQAND – 2024

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Bosh muharrir:

Juliboy ELTAZAROV
f.f.d., professor (O‘zbekiston)

Bosh muharrir o‘rinbosari:

Roxila RUZMANOVA
f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Rustam XALMURADOV – t.f.d., professor,
Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat
universiteti rektori (O‘zbekiston);

Hakim XUSHVAQTOV – f.m.f.d., professor,
Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat
universiteti ilmiy ishlar va innovatsiyalar
bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston);

Akmal AHATOV – t.f.d., professor,
Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat
universiteti xalqaro hamkorlik bo‘yicha
prorektori (O‘zbekiston);

Muslihiddin MUHIDDINOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Ibodulla MIRZAYEV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Shuhrat SIROJIDDINOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Suyun KARIMOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Murodqosim ABDIYEV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Azamat PARDAYEV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Musa YULDASHEV – f.f.n., professor
(O‘zbekiston);

Dilfuza DJURAKULOVA – t.f.n., professor
(O‘zbekiston);

Aftondil ERKINOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Qosimjon SODIQOV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Hamidulla DADABOYEV – f.f.d., professor
(O‘zbekiston);

Hotam UMUROV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);

Mardon BOLTAYEV – dotsent (O‘zbekiston);

Ali AKAR – f.f.d., professor (Turkiya);

Abduselam ARVAS – f.f.d., professor (Turkiya);

Funda TOPRAK – f.f.d., professor (Turkiya);

Musa Shamil YUKSEL – f.f.d., professor (Turkiya);

Temur KOJAO‘G‘LI – f.f.d., professor (AQSH);

Hayrunnisa ALAN – f.f.d., professor (Turkiya);

Varis CHAKAN – f.f.d., professor (Turkiya);

Almaz ULVI – f.f.d., professor (Ozarbayjon);

Emrah YILMAZ – Phd, dotsent (Turkiya);

Foziljon SHUKUROV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Dilshod XURSANOV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Shahnoza XUSHMURODOVA – Phd, dotsent
(O‘zbekiston);

Dinara ISLAMOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);

Feruza JUMANIYAZOVA – Phd, dotsent
(O‘zbekiston);

Feruza Manukyan – Phd (O‘zbekiston);

Mas’ul muharrir: **PhD Zokir BAYNAZAROV**
(O‘zbekiston);

Texnik xodim: **Raxmatulla SHOKIROV**
(O‘zbekiston).

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Главный редактор:

Жулибой ЭЛТАЗАРОВ
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Заместитель главного редактора:

Рохила РУЗМАНОВА
к.ф.н., доцент (Узбекистан)

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Рустам ХАЛМУРАДОВ – д.т.н., профессор,
ректор Самаркандского государственного
университета имени Ш.Рашидова
(Узбекистан);

Хаким ХУШВАКТОВ – д.ф.м.н., профессор,
проректор по научной работе и инновациям
Самаркандского государственного
университета имени Ш.Рашидова
(Узбекистан);

Акмал АХАТОВ – д.т.н., профессор,
проректор по международному
сотрудничеству Самаркандского
государственного университета имени
Ш.Рашидова (Узбекистан);

Муслихиддин МУХИДДИНОВ – д.ф.н.,
профессор (Узбекистан);

Ибодулла МИРЗАЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Шухрат СИРОЖИДДИНОВ – д.ф.н.,
профессор (Узбекистан);

Суюн КАРИМОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Муродкасым АБДИЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Азамат ПАРДАЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Муса ЮЛДАШЕВ – к.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Дилфуза ДЖУРАКУЛОВА – к.и.н., доцент
(Узбекистан);

Афтондил ЭРКИНОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Касимжон СОДИКОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Хамидулла ДАДАБОЕВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Хотам УМУРОВ – д.ф.н., профессор
(Узбекистан);

Мардон БОЛТАЕВ – доцент (Узбекистан);

Али АКАР – д.ф.н., профессор (Турция);

Абдуселам АРВАС – д.ф.н., профессор (Турция);

Фунда ТОПРАК – д.ф.н., профессор (Турция);

Муса Шамиль ЮКСЕЛЬ – д.ф.н., профессор
(Турция);

Темур КОДЖАОГЛУ – д.ф.н., профессор
(США);

Хайрунниса АЛАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Варис ЧАКАН – д.ф.н., профессор (Турция);

Алмаз УЛЬВИ – д.ф.н., профессор
(Азербайджан).

Эмрах ЙИЛМАЗ – PhD, доцент (Турция);

Фозилжон ШУКУРОВ – PhD, доцент
(Узбекистан);

Дилшод ХУРСАНОВ – PhD, доцент
(Узбекистан);

Шахноза ХУШМУРОВОДА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Динара ИСЛАМОВА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Феруза ДЖУМАНИЯЗОВА – PhD, доцент
(Узбекистан);

Феруза МАНУКЯН – Phd (Узбекистан);

Ответственный редактор: **PhD Зокир
БАЙНАЗАРОВ (Узбекистан)**

Технический персонал: **Рахматулла ШОКИРОВ
(Узбекистан)**

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ”

Chief Editor:/ Deputy Chief Editor:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Uzbekistan)
Ass. Prof. Dr. Rokhila RUZMANOVA (Uzbekistan)

Baş Editör:/ Baş Editör Yardımcısı:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Özbekistan)
Doç. Dr. Rohila RUZMANOVA (Özbekistan)

EDITORIAL TEAM:/ BİLİM KURULU:

Prof. Dr. Rustam KHALMURADOV – Rector of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Hakim KHUSHVAKTOV – Vice-Rector for Research and Innovation, Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Akmal AKHATOV – Vice-Rector for International Cooperation of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUKHIDDINOV (Uzbekistan)

Prof. Dr. Ibodulla MIRZAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Shukhrat SIROJIDDINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARIMOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDIEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDASHEV (Uzbekistan);

Ass. Prof. Dr. Dilfuza DJURAKULOVA (Uzbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKINOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Kasimjon SODIKOV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Khamidulla DADABOEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Khotam UMUROV (Uzbekistan);

Ass. Prof. Mardon BOLTAEV (Uzbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Turkey);

Prof. Dr. Abdusalam ARVAS (Turkey);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Turkey);

Prof. Dr. Musa Shamil YUKSEL (Turkey);

Prof. Dr. Temur KOJAĞLU (USA);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Turkey);

Prof. Dr. Varis CHAKAN (Turkey);

Prof. Dr. Almaz ULVI (Azerbaijan);

Ass. Prof. PhD. Emrah YILMAZ (Turkey);

Ass. Prof. PhD. Foziljon SHUKUROV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dilshod KHURSANOV (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Shakhnoza KHUSHMURODOVA (Uzbekistan);

Ass. Prof. PhD. Dinara ISLAMOVA (Uzbekistan);

Doç. Dr. Feruza CUMANIYAZOVA (Özbekistan);

Dr. Feruza MANUKYAN (Özbekistan);

Managing editor: *Ass. Prof. PhD. Zokir BAYNAZAROV* (Uzbekistan)

Technical staff: **Rakhmatulla SHOKIROV** (Uzbekistan)

Prof. Dr. Rustam HALMURADOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Rektörü (Özbekistan);

Prof. Dr. Hakim HUŞVAKTOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Araştırma ve İnovasyondan Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Akmal AHATOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Uluslararası İşbirliğinden Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);

Prof. Dr. Muslihiddin MUHİDDİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. İbodulla MİRZAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Şuhrat SİROCİDDİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Suyun KARİMOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Murodkasim ABDİYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Azamat PARDAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Musa YULDAŞEV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilfuza CURAKULOVA (Özbekistan);

Prof. Dr. Aftondil ERKİNOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Kasimcon SODİKOV (Özbekistan);

Prof. Dr. Hamidulla DADABOYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Hotam UMUROV (Özbekistan);

Doç. Dr. Mardon BOLTAYEV (Özbekistan);

Prof. Dr. Ali AKAR (Türkiye);

Prof. Dr. Abdusalem ARVAS (Türkiye);

Prof. Dr. Funda TOPRAK (Türkiye);

Prof. Dr. Musa Şamil YÜKSEL (Türkiye);

Prof. Dr. Timur KOCAOĞLU (ABD);

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Türkiye);

Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Türkiye);

Prof. Dr. Almaz ÜLVİ (Azerbaycan);

Doç. Dr. Emrah YILMAZ (Türkiye);

Doç. Dr. Fozilcon ŞUKUROV (Özbekistan);

Doç. Dr. Dilşod HURSAVOV (Özbekistan);

Doç. Dr. Şahnoza HUŞMURODOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Dinara İSLAMOVA (Özbekistan);

Doç. Dr. Feruza CUMANIYAZOVA (Özbekistan);

Dr. Feruza MANUKYAN (Özbekistan);

Sorumlu Editör: *Doç., Dr. Zokir BAYNAZAROV* (Özbekistan)

Teknik Personel: **Rahmatullah ŞOKİROV** (Özbekistan)

MUNDARIJA | CONTENT | İÇERİK | СОДЕРЖАНИЕ

“DEVONU LUG‘OTIT TURK” ASARIGA OID TADQIQOTLAR

Qosimjon SODIQOV

«DEVONU LUG‘ATI-T-TURK» MATNIDAGI HARAKAT BELGILARI VA TURKIY SO‘ZLARING O‘QILISHI MASALASI.....9

Hamidulla DADABOYEV

“DEVONU LUG‘OTIT TURK”DA QORAXONIYLAR DAVRI SAVDO-MOLIYA ISTILOHLARI TIZIMINING AKS ETISHI.....19

Shuhrat SIROJIDDINOV, Zulxumor XOLMANOVA

“DEVONU LUG‘OTIT TURK”NING ADABIY-MA‘RIFIY QIYMATI.....27

Jo‘ra XUDOYBERDIYEV

“DEVONU LUG‘OTIT TURK”NING O‘ZBEK TARJIMONLARI VA ULARNING TARJIMALARI NASHRLARI HAQIDA.....35

Baxtiyor ABDUSHUKUROV

“DEVONU LUG‘OTIT TURK”DAGI O‘G‘UZCHA SO‘ZLAR.....49

Vazira ALIMBEKOVA

JANUBI-SHARQIY ANDIJON LINGVOAREALI LEKSIKASINING “DEVONU LUG‘OTIT TURK” ASARIGA MUNOSABATI.....58

Alima PIRNIYAZOVA

MAHMUD KOSHG‘ARIYNING “DEVONU LUG‘AT-IT-TURK” ASARI VA QORAQALOQ TILI71

Umurzoq JUMANAZAROV

FITRAT “DEVONU LUG‘ATIT TURK” TADQIQOTCHISI.....78

Shuxrat ABDULLAYEV

“DEVONU LUG‘ATI-T-TURK”NING O‘ZBEK VA QORAQALPOQ TILI LEKSIKASIDA TUTGAN O‘RNI86

Ahrorbek AZIZOV

“DEVONU LUG‘OTIT TURK”DA XALQ O‘YINLARI TALQINI.93

Sarvar QO‘LDOSHEV

“DEVONU LUG‘OTIT TURK” DA DAVLATCHILIK BELGILARI103

Ozoda SHARIPOVA

“DEVONU LUG‘OT-AT TURK” ASARIDA KELITIRILGAN VATAN VA VATANPARVARLIK MAVZUSIDAGI PAREMALARNING SEMANTIK TADQIQI.....111

TURK DUNYOSI TADQIQOTLARI

Sirojiddin XO‘JAQULOV

TOJIK MA‘RIFATPARVARLIK VA JADID ADABIYOTIDA TURK TANZIMAT DAVRI ADABIYOTINING TA‘SIRI.....117

Osman EMIN

BALKAN TÜRK EDEBİYATI’NDA TÜRK DÜNYASI128

Muso YULDASHEV

LOTIN YOZUVIGA ASOSLANGAN YANGI O‘ZBEK ALIFBOSI VA TURK-RUN YOZUVI TARIXIGA BIR NAZAR139

Shohista JUMANOVA

CHO‘LPON POETIKASI (UNING NASRIY ASARI : “KECHA VA KUNDUZ” ASOSIDA)145

TURKIY AXALQLARNING IJTIMOY-MADANIY ALOQALARI TARIXI

Мирвари ИСМАЙЛОВА

КУЛИНАРНЫЙ КУЛЬТ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО НАРОДА В КОНТЕКСТЕ НАЦИОНАЛЬНЫХ МАТЕРИАЛЬНО-ДУХОВНЫХ ЦЕННОСТЕЙ152

Oybek BARZIYEV

HIJRON MAVZUSI BILAN BOG‘LIQ AN‘ANAVIY POETIK TURKUMLAR (*Milliy uyg‘onish davri o‘zbek, qozoq, arman she‘riyati misolida*)162

KITOB TANITUVI / KITAP TANYŞDYRYŞ / BOOK REVIEW168

AZIZ MUSHTARIY!

Qadim o'tmishga ega bo'lgan har bir xalqning madaniyat va sivilizatsiya hamjamiyatida o'z izini qoldirgan asarlar mavjud. Shu jihatdan turkiy sivilizatsiyaning madaniy kodlarini ochib beruvchi va har o'qilganida yangidan yangi ma'nolar olamini ochuvchi turkologiyaning durdona asarlaridan biri “Devonu Lug'otit Turk”dir. Ma'lumki, YUNESKO Bosh Assambleyasining 42-sessiyasida qabul qilingan qaror bilan 2024-yil Mahmud Koshg'ariyning “Devonu Lug'otit Turk” asari yozilganining 950 yilligi sifatida nishonlash belgilandi. Shu nuqtai nazardan, Ilmiy kengashimiz qalam va minnatdorchilik qarzi sifatida jurnalimizning 4-sonini Turk dunyosining bu noyob xazinasini yana bir bor kashf etish va uning muallifini hurmat bilan yodga olish maqsadida uni maxsus son sifatida nashr etishga qaror qildi.

Bu sonda “Devonu Lug'otit Turk”da xalq o'yinlari, Janubi-Sharqiy Andijon leksikologiyasining “Devonu Lug'otit Turk” bilan aloqasi, Qoraxoniylar davri savdo-iqtisodiy leksikasining devonda aks ettirilishi, devonning o'zbekcha tarjimalari va tarjimonlar, devon matnidagi harakat belgilari va turkiy so'zlarni o'qish masalalari, devondagi davlatchilik tamoyillari, asarning o'zbek va qoraqalpoq tillari leksikologiyasidagi o'rni, vatan, vatanparvarlik haqidagi paremalarning semantik tahlili, kitobning adabiy-pedagogik ahamiyati, o'g'uzcha so'zlar, tojik va jadid adabiyotida turk tanzimat davri adabiyotining ta'siri mavzusiga oid maqolalar o'rin olgan.

TAHRIRIYAT

DEAR READER!

Each nation with a rich history has works that have profoundly influenced its cultural and civilizational landscape. Among such treasures in Turkology is the masterpiece Devonu Lugatit Turk, which unveils the cultural codes of Turkish civilization and reveals new layers of meaning with every read. In recognition of its significance, the 42nd UNESCO General Assembly designated 2024 as the 950th anniversary of Mahmud Kashgari's Devonu Lugatit Turk. In celebration, our Scientific

Council has decided to dedicate the 4th issue of our magazine to honoring this unparalleled work and its esteemed author.

*This issue will explore various topics related to *Devonu Lugatit Turk*, including traditional folk games, the relationship between Southeast Andijan lexicology and the *divan*, reflections of the trade and economic lexicon of the Karakhanid period, Uzbek translations and their translators, interpretations of Turkic words in the *divan*, principles of statehood, and semantic analysis of poems focused on homeland and patriotism. Also featured are articles on the book's literary-pedagogical value, the presence of *Ugz* words, and the influence of Turkish Tanzimat-era literature on Tajik and contemporary literature.*

EDITORIAL BOARD

SEVGİLİ OKUYUCU!

*Kadim geçmişi olan her milletin kültür ve medeniyet camiasına damgasını vurmuş eserleri vardır. O bakımdan Türk medeniyetinin kültürel kodlarını ortaya koyan ve muhtevasıyla her okunuşta yeni açılımlar sağlayan Türkolojinin başyapıtlarından biri de asırlar boyu elden ele dilden dile dolaştırılan *Kitâbu Dîvânu Lugâti't-Türk* adlı eserdir. Bilindiği üzere UNESCO Genel Kurulu'nun 42. oturumunda alınan kararla 2024 yılı, Kâşgarlı Mahmut'un *Dîvânu Lugâti't-Türk* adlı eserinin yazılışının 950. yıl dönümü olarak kutlanmaktadır. Bu kapsamda Bilim Kurulumuz, bir kalem ve gönül borcu olarak dergimizin 4. sayısını; Türk dünyasının bu eşsiz hazinesini bir kez daha keşfetmek ve müellifini saygıyla hatırlamak adına özel sayı olarak yayımlamaya karar vermiştir.*

*Bu sayıda “*Dîvânu Lugâti't-Türk*’te halk oyunları, Güneydoğu Andican leksikolojisinin *Dîvânu Lugâti't-Türk* ile ilişkisi, Karahanlılar Dönemi ticari-iktisadi istilahların *dîvâna* yansımaları, *dîvânın* Özbekçe tercümelemleri ve tercümanlar, *dîvân* metnindeki hareket fiilleri, işaretler ve Türkçe sözlerin okunma sorunları, *dîvânda* devletçilik prensipleri, eserin Özbek ve Karakalpak dilleri leksikolojisindeki yeri, *dîvânda* geçen vatan ve vatanperverlik konularındaki paremlerin (atasözlerinin) semantik tahlili, kitabın edebî ve pedagojik kıymeti, Oğuzca sözler, Tacik ve Cedit Edebiyatı’na Tanzimat dönemi Türk Edebiyatı’nın etkisi, Türk Bitig Taşları’nın Semerkant vilayeti Karluk şiveleriyle münasebeti, Çolpan’ın poetikası, hicran temasıyla ilgili geleneksel poetik birlikler” gibi konu başlıklarına yer verilmiştir.*

YAYIN KURULU

УВАЖАЕМЫЙ ЧИТАТЕЛЬ!

У каждого народа с древней историей есть произведения, оставившие след в общности культуры и цивилизации. В этом отношении раскрываются культурные коды турецкой цивилизации, шедевры тюркологии, открывающие мир новых смыслов каждый раз, когда его читают, одним из таких произведений можно назвать- «Диван лугат-ат-турк». Как известно на 42 сессии Генеральной Ассамблеи ЮНЕСКО принято решение о праздновании 950-летия сборника тюркских наречий Махмуда Кошгари «Диван лугат-ат-турк» в 2024 году.

С целью почтить память великого ученого наш научный совет решил посвятить 4 -й номер журнала этому уникальному сокровищу турецкого мира и опубликовать его в виде специального выпуска. Статьи этого сборника посвящены народным играм, представленным в «Диван лугат-ат-турк»; связь Южно-Шарайской Андижанской лексикологии с «Диван лугат-ат-турк», отражению в торгово-экономической лексики эпохи Караханидов в словаре; узбекским переводам и переводчикам словаря, принципам государственности, месту узбекской, каракалпакской лексики в произведении; семантическому анализу паремий о родине и патриотизме, значению литературно-педагогической составляющей книги; исследованию огузских слов в таджикской и джадидской литературе; тюркской литературе периода танзимата.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИИ

“DEVONU LUG‘OTIT TURK” ASARI HAQIDA!

Eng qadimgi turkiy til tadqiqotchilaridan biri bo‘lgan Mahmud Koshg‘ariy, o‘zining yuksak lingvistik bilimlari bilan turkologiyaga beqiyos hissa qo‘shgan. U Turk dunyosining til, adabiyot va umuman madaniyat jihatdan Markaziy Osiyodagi eng yorqin davri hisoblangan Qoraxoniylar davrida yashagan. Madrasayi Hamidiyye va Madrasayi Sajiyyeda tahsil olgan olim, turk dunyosiga ikkita noyob xazinani taqdim etgan bo‘lib, bular “Devonu lug‘otit Turk” va “Javoqir un-Nahvi fi Lug‘otit Turk” asarlaridir. “Devonu lug‘otit Turk”ning asl qo‘lyozmasi bizgacha yetib kelmagan. Dunyodagi yagona nusxasi Muhammad b. Abu Bakr ibni Abulfath Damashqiy tomonidan ko‘chirilgan. Bu nusxani Ali al-Emiriy qo‘lga kiritgan. Koshg‘ariyning devonda tilga olingan, ammo bugungi kungacha yetib kelmagan “Javoqirun-Nahvi fi Lug‘otit Turk” asari esa yo‘qolgan. Xuddi bir paytlar turklar orasida tarqalgan “Buyuk Xon Ato Bitig” va “O‘g‘uznoma” asarlari kabi bu kitob ham turkologiyaning yo‘qolgan asarlaridan bo‘lib, bugungi Ali Amiri Afandilarni, haqiqiy kitob do‘stlarini kutmoqda...

“Devonu lug‘otit Turk” asari Qoraxoniylar davri turk olimi va yozuvchisi Mahmud Koshg‘ariy tomonidan 1072-1074-yillar orasida yozilgan. O‘z davrining eng mashhur olimlaridan hisoblangan Mahmud Koshg‘ariy bu asarni yozgan davrida arab tilining turk tilidan ko‘ra mavqei yuqori til ekanligi iddaosiga qaramay, turk tilining boy til ekanligini isbotlash maqsadida “Lug‘at” kitobi uslubida yaratgan. Bu yuksak til salohiyatining ikkinchi misolini buyuk shoir, mutafakkir va davlat arbobi Alisher Navoiy tomonidan turk tilining boshqa tillardan kam emasligini dalillash maqsadida yozilgan “Muhokamat ul-lug‘atayn” asari misolida ko‘rish mumkin. Xullas, Abdulla Oripov e‘tirof etganidek, Temurning qilichi yetmagan joyga qalami bilan yetgan, jang maydonida emas, balki ilm-fan va tafakkur yo‘lida kurash olib borgan ikki buyuk alloma sifatida butun turk dunyosining diqqat markazidadir.

Koshg‘ariy yillar davomida turk mamlakatlarini kezib, o‘zi ilmiy sohalarida tadqiqot olib borgan va so‘zdan tortib etimologiyasigacha ko‘rgan deyarli barcha madaniy elementlarini yozib olgan. Koshg‘ariy o‘z so‘zlari bilan: “Men turklar, turkmanlar, o‘g‘uzlar, chigillar, yag‘molar, qirgizlarning (qirg‘izlarning) shaharlarini, qishloq va yaylovlarini ko‘p yillar kezib chiqdim, lug‘atlarini to‘pladim, turli xil so‘z xususiyatlarini o‘rganib, aniqlab chiqdim.”-deydi. Binobarin, Koshg‘ariy turk qabilalari, madaniyati va urf-odatlarini haqida katta hajmli material to‘plash orqali arab muhitiga turk tili va madaniyatini olib kirish, turk tili haqida yozgan grammatikasi bilan arablarga turk tilini o‘rgatishni maqsad qilgan. Shunday qilib, devon; arablarga turk tilini o‘rgatish va turk tilining arab tili kabi boy til ekanligini va undan kam emasligini ko‘rsatish maqsadida yozilgan ilk turkcha lug‘at sifatida ma‘lum.

Devonu Lug‘otit Turk madaniyatimiz va sivilizatsiyamizni ko‘p jihatdan aks ettirish nuqtai nazaridan turkiylikning asosiy asarlaridan biridir. Kitobning yaratilishida turkiy so‘zlar arab qoidalariga ko‘ra tartibga solingan va arabcha muqobillari bilan ma‘nosini topgan. Koshg‘ariy bu asarni yozganidan uch yil o‘tib, Abbosiylar xalifasi Muqtadiy Billohga taqdim etadi. Uning bu xatti-harakatini turkiy tilning ustunliklarini davlat tomonidan ma‘qullash sifatida baholash mumkin. Bundan uch yuz yil o‘tib, lug‘at ilk bor Kilisli Rifatning tuzatishi bilan nashr etilgan; 1943-yili Turk tillari jamiyati a‘zosi Besim Atalay tomonidan arab harflari lotin harflarida o‘z muqobilligini topgan. Devonning o‘zbek nashrlari bo‘yicha ilk tadqiqotlar 1940-yillarda boshlangan. O‘zbekistondagi nashrlar haqida batafsil ma‘lumotni ushbu sondagi maqolalardan olishingiz mumkin.

Koshg‘ariy madrasada tahsil olgani uchun o‘qigan dars materiallari formatini o‘zlashtirib, ijodida mumtoz arab kitoblaridagi usulga amal qilgan. Boshqacha aytganda, Devonu Lug‘otit Turk nomli asar; Muqaddima hamd, salovat va salom bilan boshlanib, ish oxirida duo bilan yakunlanadi. Asar nafaqat lug‘at, balki hikmatlar, she‘rlar, ayot va hadislar, turkiy qabilalarga oid belgilar, sheva farqlariga oid muhim topilmalar, lingvistik materiallar mazmuni bilan ensiklopediya hisoblanadi. Buyuk turk olimi Mahmud Koshg‘ariyning asar yozilganining 950 yilligi munosabati bilan hurmat bilan yod etamiz.

Mirzo Kenjabek ta‘biri bilan aytganda: Maxtumquli – turkiy xalqlarning sayroqi tili, sahroning guli, gulning bulbuli, Haqning sodiq, oshiq va orif qulidir.

HIJRON MAVZUSI BILAN BOG‘LIQ AN‘ANAVIY POETIK TURKUMLAR

(Milliy uyg‘onish davri o‘zbek, qozoq, arman she‘riyati misolida)

BARZIYEV Oybek Xabibullayevich,

Filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, (PhD)

Farg‘ona davlat universiteti o‘zbek tili
va adabiyoti kafedrası dotsenti

E-mail: barziyevoybek@8486.mail.ru

Annotatsiya: Maqolada milliy uyg‘onish davri Farg‘ona viloyati Quva tumanida tavallud topgan shoir va xattot Tursunali Qalandarxoji o‘g‘li Nadimiyning ijodida farzandidan bevaqt judo bo‘lganlik haqidagi ayanchli voqea haqida gap boradi. Uning she‘riyatida ifodalangan chin otalik mehr va muhabbat tuyg‘usi qozoq shoiri Abay (Ibrohim Qo‘nonboyev) va arman ijodkori Avetik Isaakyan she‘rlarining g‘oyaviy yo‘nalishi va badiiyati tomonlariga qiyoslangan holda tekshiriladi.

Ma‘lumki, XIX asrning oxiri – XX asr boshlaridagi Turkiston hayoti ulkan o‘zgarishlar, ijtimoiy hayotdagi evrilishlarni boshidan kechirganligi bilan xarakterlanadi. Tobora tanazzul botqog‘iga yuz tutib borayotgan muhitning qurboniga aylangan ayrim shoirlarning norasida farzandlari muayyan sabablarga ko‘ra bevaqt vafot etishlari shoir-otalarning behad iztirob chekishlariga sabab bo‘ldi hamda ularning sog‘lig‘iga jiddiy ta‘sir ko‘rsatdi. Natijada ayriliq motivlari bilan bog‘liq bo‘lgan ta‘rix-marsiyalar, bag‘ishlov, marsiya janrlarida ko‘tarilgan ayriliq tipidagi mavzular davr she‘riyatining an‘anaviy poetik turkumlilik mazmunining boyib borishiga sabab bo‘ldi.

Kalit so‘zlar: ota va o‘g‘il munosabatlari, ayriliq azoblari, “Ikki kunlardan beri” radiyfi g‘azali, shoir-otalar ruhiyati tasviri, qizamiq kasalligi, “Qalb mantig‘i” maqolasi, Mari opa qismati, 24 raqami ostidagi ramziylik.

ТРАДИЦИОННЫЕ ПОЭТИЧЕСКИЕ ЦИКЛЫ НА ТЕМУ РАЗЛУКИ

(На примере узбекской, казахской, армянской поэзий периода национального
возрождения)

Аннотация: В статье речь идёт о трагических обстоятельствах преждевременной разлуки с ребенком в творчестве поэта и каллиграфа Турсунали Каландарходжи сын Надими, родившийся в Кувинском районе Ферганской области в период национального возрождения. Чувство истинной отцовской нежности и любви, выраженное в его поэзии, рассматривается путем сопоставления его с поэтическим и художественным аспектом стихов казахского поэта Абая (Ибрагим Кононбаев) и армянского автора Аветика Исаакяна. Известно, что жизнь Туркестана в конце XIX и начале XX веков характеризуется большими переменами и преобразованиями в общественной жизни. В случае с некоторыми поэтами, ставшими жертвами все более упадочной среды, безвременная смерть их детей по определенным причинам большие страдания их родителям и серьезно отразилась на их здоровье. В результате тема разлуки, поднятая в жанрах погребальных песен, посвящений, связанных с мотивами разлуки, обусловили обогащение содержания традиционных поэтических циклов поэзии того периода.

Ключевые слова: отношения отца и сына, боль разлуки, газель с редифом “Ikki kunlardan beri”, изображение психики поэтов-отцов, болезнь корь, статья «Логика сердца», судьба сестры Мари, символика под числом 24.

TRADITIONAL POETIC SERIES RELATED TO THE SUBJECT OF SEPARATION

(On the example of Uzbek, Kazakh, Armenian of the period of national renaissance)

Annotation: The article talks about the tragic story of the premature separation of a child in the work of Nadimi, the son of the poet and calligrapher Tursunali Qalandarhoji, who was born in the Kuva district of the Fergana region during the period of national renaissance. The feeling of true paternal affection and love expressed in his poetry is compared to the ideological direction and artistic aspects of the poems of the Kazakh poet Abay (Ibrahim Kononbayev) and the Armenian artist Avetik Isaakyan.

It is known that the life of Turkestan in the late 19th and early 20th centuries was characterized by great changes and evolutions in social life. In the case of some poets, who became victims of the increasingly decadent environment, the untimely death of their children due to certain reasons caused great suffering to their parents and had a serious impact on their health. As a result, the topics of the separation type, raised in the genres of historical laments, dedications, and laments related to the motives of separation, caused the enrichment of the content of the traditional poetic series of the poetry of the period.

Key words: *relationship between father and son, pain of separation, ghazal for two days, depiction of the poet-fathers' psyche, measles disease, article on the logic of the heart, sister Marie's fate, symbolism under the number 24.*

Kirish. O‘zbek mumtoz adabiyoti tarixidan farzandni komil inson sifatida tarbiyalash, uni haqiqiy vatanparvar va oliyanob qilib voyaga yetkazish masalalari murakkab va dolzarb ahamiyat kasb etib kelgan. Ayniqsa, bu muhim masala ko‘plab badiiy asarlarning asosiy g‘oyaviy mazmunini yoritib kelganligi bilan xarakterlanadi.

Mumtoz adabiyotimizning yirik vakili, shoh va shoir zurriyodi Xumoyunmirzoning betoblik chog‘ida unga o‘z jonini sadqa qilishlari farzand nechog‘li aziz ne‘mat ekanligiga yana bir bor amin bo‘lamiz.

Yoki sevimli adibimiz Said Ahmadning “Ufq” romanining “Qochoq” bo‘limidagi so‘nggi ota va o‘g‘il o‘rtasida bo‘lib o‘tgan ta’sirli voqealiklar kishi qalbini junbushga keltirmasligining iloji yo‘q. Shu tariqa ota va o‘g‘il munosabatlarini aks ettiruvchi, ularning ayrimlari real voqe‘likka asoslanuvchi mavzu vujudga kelgan bo‘lib, ularning tadrijiy takomili milliy uyg‘onish davri o‘zbek adabiyoti davrida ham davom etdi.

Asosiy qism. Milliy uyg‘onish adabiyotining Farg‘ona viloyati, Quva tumanidan yetishib chiqqan chiroyli xat sohibi, shoir Tursunali Qalandarhoji o‘g‘lining hayoti achinarli va alamli kunlarga to‘la o‘tganligi bilan ajralib turadi. Shoir umrbayoni bilan tanishish asnosida uning ko‘rgan kuni nihoyatda tahlikali, og‘ir yo‘qotishlarga duchor bo‘lganligi va qolaversa, o‘zi yashab turgan xonadonidan ham ajrab qolganligi achinarli hol, albatta.

Shoirning bir vaqtlar o‘zidan tahsil olgan shogirdlaridan ko‘p marta alam va aziyat tortganligi haqida yozilgan ma’lumotlar shu paytgacha saqlanib qolgan. Ushbu manbalarning birida yozilishicha, “Kunlarning birida Nadimiy xonadoniga bir guruh amaldorlar kirib kelishadi va uning yashab turgan uyi musodara qilinganligini aytishadi. Ertasi kuni esa bir qancha olomonni

to‘plab, ro‘parasida yashaydigan bir mulla shogirdi uyni “Kim oshdi,” savdosiga qo‘yib sotmoqchi bo‘ladi”[Aliyeva 2020:7] tarzida berilgan realistik voqealar mavjud.

Shovqin-surondan ko‘chaga chiqqan shoir bo‘lgan voqeadan xabardor bo‘ladi. Keyinchalik Mulla Jalil ismli bu shogirdidan Nadimiy o‘zi yashab turgan uyini qarindosh-urug‘laridan, yaqinlaridan va boshqa shogirdlaridan qarz olib sotib olgan ekan.

Oradan vaqtlar o‘tgach, shoir o‘zi sotib olgan uyiga bir kuni NKVD xodimlari kelishib, bu uy davlat ixtiyoriga o‘tganligini, uni 3 kunda bo‘shatib qo‘yishlarini talab qilib ketishadi. Shundan so‘ng noiloj qolgan shoir qishloqdagi bir shogirdini chaqirtirib, uydagi barcha ko‘ch-ko‘ronlarini aravaga yuklab, Xo‘ja Hasan qishlog‘idagi masjidga ko‘chib borib u yerda oilasi bilan yashay boshlaydi. Kech kuz fasli, qolaversa, sovuqning tafti va masjid derazalarining oynalari yo‘qligi, xonalarining zaxligi kenja farzandi Mirzahamdanning qattiq shamollashiga sabab bo‘ladi. Endi 7 oylik bo‘lgan chaqaloqqa doktorlarning qilgan muolajalari ta’sir qilmay, shoir farzandidan tez orada ayriladi. Tez orada farzand dog‘i ota qaddini bukib qo‘yadi va shundan so‘ng Mirzahamdanga atab “Ikki kunlardan beri” radifli bag‘ishlov mazmunidagi g‘azalini yozadi:

Bulbulim qo‘nmas gulimga ikki kunlardan beri,
Hamdamim kelmas uyimga ikki kunlardan beri.
Dog‘i hijronida ko‘ksim chok-chok bo‘ldi bu tong,
Bir jilo kirmas dilimga ikki kunlardan beri [Ahmedov 2015:258].

Shu tariqa milliy uyg‘onish davri she’riyatida otalarning o‘z farzandlaridan bevaqt ayrilganlik haqidagi ruhiy holatlarni ifodalashga bag‘ishlab yozilgan she’rlar turkumi yuzaga kelgan. Nadimiyning bu ayriliqdagi og‘ir holati qozoq shoiri Abay (Ibrohim Qo‘nanboyev) hayotida ham yuz berganligi, u ham bir emas, ikki o‘g‘lini ma’lum sabablarga ko‘ra ularning balog‘at yoshlariga yetganida erta yo‘qotganligi achchiq haqiqatlardan sanaladi.

Darhaqiqat, shoir umri davomida ko‘p jabr-u jafolarni boshidan kechiradi. U o‘z davrida o‘tkir qalami va haqiqatgo‘ylik tarafdori bo‘lib, xalq manfaati, uning jonkuyar kuychisi sifatida yashab ijod qilishi oqibatida ko‘p alamlar ko‘rdi. Shu bilan birga shaxsiy hayotida ketma-ket yuz bergan ayriliqlar shoir sog‘lig‘iga jiddiy ta’sir ko‘rsatdi. Uning tanlangan asarlarining birida: “1895-yili Peterburgda, harbiy maktabda o‘qib yurgan Abdurahmon degan o‘g‘li sil kasaliga yo‘liqib vafot etadi. Shoir o‘g‘liga qattiq qayg‘uradi, o‘z o‘g‘li bo‘lgani uchun emas, uning kelajagi zo‘r bo‘lgani uchun:

Yangi yilning boshchisi u,
Men eskining so‘nggi edim, -
deb qayg‘uradi.

Buning ustiga (1904-yil 14-mayda) shoirning eng yaxshi ko‘rgan o‘g‘li Mag‘aviyaning bevaqt vafoti qo‘shiladi va Abayning xastalanib to‘shakda yotib qolishiga sabab bo‘ladi. U hech kim bilan gaplashmaydi, hatto, o‘zini tabiblarga ko‘rsatmaydi ham. Bularning hammasini bekor deb hisoblaydi. Shunday qilib, Abay 1904-yilning 23-iyulida o‘zi tug‘ilib o‘sgan sahroda vafot etadi” [Fozilov 1961:18].

Qozoq adabiyotshunosi Qaldibek Saydanovning “Abay abadiyati” nomli risolasida shoirning o‘g‘li Abdurahmonning o‘limi munosabati bilan 1921-yili “Aqjol” gazetasining 19-iyun sonida uning “Abdurahmonga” deb nomlangan bag‘ishlov she’ri chop etilganligi haqida ma’lumot beradi.

Shoir 1895-yilda ikki nafar o‘g‘lidano judo bo‘lganidan keyin uning ijodida ayriliq va hijron motivlari bilan yo‘g‘rilgan qator she’rlar vujudga keldi. Shoir ularda yurakda yig‘ilib qolgan dardlarini aytish bilan birga bu dunyodan ko‘ngil qolishi, inson zoti bu dunyoga mehmon

ekanligini bayon etadi. O‘z jigargo‘shalarini erta yo‘qotgan shoir ko‘ngli jimlik va osudalikni qumsab yashab o‘tdi.

Mohir tarjimon G‘ulom Shodi tomonidan o‘zbek tiliga o‘girilgan “Jim-jim ko‘nglim, jim ko‘nglim...” deb boshlanuvchi she‘ri shoirning xastaligida yozilgan bo‘lib, unda lirik qahramon, ya‘ni Abayning ruhiy holati to‘la-to‘kis ochib berilishiga qaratilgan:

Oqin suvday to‘lqinlab,
O‘tayotir hayotim.
Kasal emas, sog‘ emas,
Quridi hol, quvvatim!

Shoir she‘rining keyingi satrlari orqali ajalning haq ekanligiga, umr baribir o‘tkinchi ekanligiga amin bo‘lgan holda yozadi:

Jim-jim ko‘nglim, jim ko‘nglim,
Hech o‘ylanma, yetadi!
Bu o‘ylardan foyda yo‘q,
Umr ma‘lum o‘tadi.
Ajal ham tez yetadi.

O‘rni kelganda savol tug‘iladi. Shoir ko‘ngli nega jimlikni istaydi? Bu dunyoda bir kuni inson zoti jimlik va sukunat qa‘riga mahkum bo‘lishini, hoyu havaslar, jamiki narsalar o‘tkinchi ekanligiga, barcha ishlarning amri yolg‘iz Ollohga bog‘liq ekanligiga amin bo‘lgan shoir qalbi jimjitlikni xohlaydi. Shu bilan birga insonning bu dunyoga kelib bir kuni u yerdan ketishi muqarrar ekanligi haqida falsafiy mushohadalar qilishni istaydi.

Abay 1897-yilda yozilgan “Butun tunga tarqalar...” deb boshlanuvchi she‘ri

Boz meni alday boshlar –
Har muttaha va har quv.
Olamda men ichmagan –
Ayting qoldimu og‘u?

deya savol mazmuni bilan yakunlanadi. She‘rda keksayib borgungacha bo‘lgan dard va hasrat, alamlarini og‘u ichganlikka qiyoslagan holda poetik mushohadalarini ifodalaydi. 1898-yilda yozilgan “Men ko‘rdim uzun qayin qulaganin...” deb boshlanuvchi she‘rida insonlarga nisbatan “ko‘pini sirti butun, ichi tutun” deb ta‘rif bersa, shu yili yozilgan yana bir she‘rida “ichida qayg‘usi ko‘pligini, ko‘z yoshi kamligini” aytgan holda ruhiy holatlari bilan o‘rtoqlashadi. Bu holat she‘rning tugallanmasida yanada oydinlashadi:

Ko‘nglingga ma‘lumdurki holim mening,
G‘azablaring bo‘shagandir endi sening.
Agar mening ichimni yorib ko‘rsang,
Yig‘lashingni unutib, cho‘chir eding.

Shoir o‘g‘illaridan erta judo bo‘lganligini ifodalovchi she‘rlari 1900-yildan e‘tiboran yurak dardini ifodalab keluvchi an‘anaviy mavzu bilan bog‘liq holda uchraydi. Ayriqliq azoblari va sog‘inch tuyg‘ulari uning yuragini bezovta qilgan holatlar yuragining xasta qilganligi bilan bog‘liq mavzudagi bir qator she‘rlarida kuzatiladi:

Xasta yurak tepadi asta-sekin,
Charchab qolgan gavdamda jo‘sh urolmay.
Goho uni issiq qon bosib ketar,
Qiynalar uzun tunda dam ololmay.

Yoki 1899-yilda bitilgan she‘rida:

Yuragim mening qirq yamoq,
Xiyonatkor olamdan.
Qanday qilib bo‘lsin sog‘,
Ko‘ngil qolgan hammadan

deya yozgani holda bu dunyoda topganlari dushman va yo‘liga g‘ov bo‘lib chiqqanligini yoritadi.
1900-yilda yozilgan she‘ri ham yurakka murojaat qilish bilan boshlanadi:

Yuragim, nima sezasan,
Sendan boshqa jon yo‘qmi?
Dunyoni ko‘nglim kezasan,
Tayanch yo‘qmi qo‘y, to‘xta!

1902-yilda yozilgan she‘rida esa yurakdagi mavjud harorat alomatlari bilan o‘rtoqlashadi.
Uni dengizga qiyoslagan holda o‘ziga xos tasnif etadi:

Yurak – dengiz, asl toshdir qalb olovi,
Shu olovsiz yurak bo‘lmas baxt garovi.
Yurakda o‘t, dard, harorat bo‘lmas ekan,
U yurakning na do‘sti bor va na yovi! [Abay 1970:109]

Arman xalq shoiri Avetik Isaakyan ijoida ham bevaqt vafot etgan o‘g‘il farzand qismatiga bag‘ishlab yozilgan she‘r mavjud. She‘rning yozilishida shoirning hayot yo‘lida yuz bergan real voqe‘liklar asos qilib olingan.

Ijodkorning 1923-yilda Venetsiyada yozilgan “Qalb mantig‘i” nomli realistik hikoyasi mohir tarjimon Umid Ali tomonidan o‘zbek tiliga o‘girilgan. Hikoyaning bosh qahramoni arman ayoli Mari opa bo‘lib, u shoirning xonadonida xizmatkor bo‘lib ishlaydi. Hikoyada oltmish yoshlarni qoralagan Mari opa Avetik Isaakyaning onasining yordamchisi, oilaviy yumushlarni bajaradigan oqsoch sifatida tasvir etiladi.

Bechora ona boshqalar qatori bir donagina o‘g‘lini frontga urushga yuboradi. Endi yigirma uch yoshni qarshilagan, barvasta yigit dushman o‘qidan nobud bo‘lib urushdan uning jasadini keltiriladi. Hikoyada: urush tugagach, bir yil o‘tib, frontda halok bo‘lgan jangchilarning qolgan-qutgan jasadini yig‘ib keltirishib, ona zaminga dafn etishdi. Mari opa o‘g‘li garchu hayot bo‘lmasa-da, jasad shu zaminda, Venetsiyada, marhumlar orom olayotgan go‘shaning g‘arbiy qismida sarvlar bilan hoshiyalangan, 24 raqam o‘yib yozilgan katta tosh ostida yotganidan xotirjam edi. Jangchi yigitdan qolgan yagona nishon edi”, [Umid Ali 2015:2] tarzida tasvirlar mavjud.

Ona uch yil mobaynida haftaning bir kunini o‘g‘lining xotirasiga bag‘ishlab kun kechiradi. Har gal qabrtosh yoniga kelib, sham yoqadi, gullar qo‘yadi. Shu tariqa uch yil o‘tadi. Bir kuni qabrtoshlarni boshqaradigan uyushma rahbari o‘ng tomonda joylashgan, 24 raqami o‘yib yozilgan qabrtosh uning o‘g‘liniki emasligini, anglashilmovchilik sababli ona boshqa qabrga sham yoqib, gul qo‘yayotganligini aytadi. Rahbariyat tekshiruv o‘tkazganidan so‘ng haqiqatan ham, o‘ng tomondagi qabr emas, balki chap tomonda ham ana shunday 24 raqami o‘yib yozilgan sag‘ana o‘g‘liniki ekanligi aniqlanadi.

Anglashilmovchilikdan bir oz hayajonlangan Mari opa endi bir emas, ikki qabr sag‘anasiga sham yoqib, gullar qo‘yadigan, uni supurib-sidiradigan odatiga kiradi. Bu bilan u har qanday ona uchun farzandning begonasi bo‘lmaydi, tarzidagi qarorni qabul qilgandek bo‘ladi.

Arman shoirining yoshligida eshitgan va o‘zi guvoh bo‘lgan mazkur realistik voqe‘liklar uning otalik tuyg‘usini junbushga kelishiga sabab bo‘ladi. U ham boshqa zamondosh shoirlari kabi

Mari opaning o‘g‘il farzandiga “bulbulim” so‘zi bilan murojaat qiladi. She‘r esa bizga go‘yo Mari opa nutqidan yozilganidek taassurot uyg‘otadi:

Qayg‘urarman, dilim abgor,
Yig‘la, gulim, sumbulim.
Yig‘la, osmon, yig‘la, zangor,
Yig‘la, sen ham bulbulim.

She‘rning oxirgi bandida farzand dog‘i uning eng yaqin kishisiga qay darajada qattiq ta‘sir etganligi haqida bo‘lib, bu ruhiy holat boshqa ijodkorlar ijodida ham aynan kuzatilganligi jihatidan mushtarak sanaladi:

Dilimga o‘t yoqdi jonim,
O‘zi ketdi yiroqqa.
Ko‘ksim yara, oqar qonim,
Tashlab ketdi firoqqa.[Xurshid Davron 2022:7]

Natijalar va muhokama. Milliy uyg‘onish davri adabiyotining o‘zbek, qozoq, arman shoirlari o‘z farzandlarining boshiga tushgan og‘ir musibatlardan barobar aziyat chekdilar. Ular tortgan g‘am-alamlar davr adabiyotining she‘riy asarlarida kuchli ifodalangan holda shoir-otalarning ruhiy olamini yoritishga xizmat qildi.

Mazkur davr adabiyotida vafot etgan farzandlarning dardiga davo topilmasligi, ularning bu dunyodan juda erta ko‘z yumishlariga sababchi bu mavjud chirkin tuzum va muhit sanalishiga she‘riy janrlar orqali ishora qilinadi. Sababi, o‘z davrida aynan kambag‘allarning yoki ijodkor shaxslarning farzandlarini boshiga tushgan bu og‘ir savdolarning ijobiy yechimining topilishi amri mahol hodisalardan sanaldi.

Xulosalar. Ma‘lumki, Sharq milliy mentalitetiga ko‘ra, farzand oilaning mazmuni va quvonchi, barakasi sanaladi. Milliy uyg‘onish davri Farg‘ona vodiysi shoirlari she‘riyatida o‘z jigarbandlaridan juda erta judo bo‘lgan shoir-otalarning ijodi ularning yuraklarini o‘rtagan ayriliq tufayli yuzaga kelgan ayanchli hijron mavzularidan sanaladi. Bu an‘anaviy mavzu har uch millat she‘riyatida barobar ifodalanganligi ularning yozgan she‘rlaridagi g‘oya, so‘z qo‘llash jarayoni, ruhiyat hamda ko‘tarinki pafosning mushtarak ekanligi bilan xarakterlanadi.

Iqtiboslar/Сноски/References/Kaynaklar:

1. Nadimiy kim edi? Shoirning nabirasi Zuhro Aliyeva xonadonida saqlanayotgan qo‘lyozma manba. – Quva, 2020.
2. Ahmedov M. Quva chinorlari. – Toshkent, 2015.
3. Abay Qunonboyev. Tanlangan asarlar / To‘plovchi: Fozilov N. – Toshkent: O‘zbekiston Davlat badiiy adabiyot nashriyoti, 1961.
4. Abay. She‘rlar va poemalar. To‘ldirilgan, tuzatilgan ikkinchi nashri. – Toshkent: G‘. G‘ulom nomidagi Adabiyot va san‘at nashriyoti, 1970.
5. www.ziyo.uz.com. Ziyo istagan qalblar uchun. Umid Ali tarjimasi. 29.06.2015.
6. www.ziyo.uz.com. Avetik Isaakyan. She‘rlar. Xurshid Davron tarjimalari & Qalb mantig‘i. 31.10.2022

**BULLETIN OF THE
INTERNATIONAL JOURNAL
“TURKOLOGICAL
RESEARCH”**

In order to implement programs and projects developed to accelerate the relationship envisaged at the summit of the Organization of Turkic States held in Samarkand, as well as to coordinate and highlight the research work carried out in the field of Turkic studies, the International Journal “Turkological Research” at Samarkand State University named after Sharof Rashidov passed the state registration. The journal is intended to publish the results of scientific research in the field of Turkic languages and dialects, the history of linguistic and literary relations of the Turkic peoples of Central Asia, the socio-cultural field. There are such headings as a young researcher, memory and our anniversaries. Articles written in Uzbek, Turkish, Russian, English and all Turkic languages are accepted.

The scientific journal is based on the decision of the Higher Attestation Commission of the Ministry of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan dated May 8, 2024 and numbered 354/5; It is included in the list of scientific publications that are recommended for candidates to receive the Doctor of Philosophy (PhD) and Doctor of Science (DSc) academic degrees in the fields of history and philology to publish their scientific results due to their theses.

**THE JOURNAL PUBLISHES ARTICLES
IN THE FOLLOWING AREAS:**

- ✓ History of socio-cultural relations of the Turkic peoples;
- ✓ Research of the Turkic World;
- ✓ Dialectology of Turkic languages;
- ✓ Geopolitics of the Turkic World;
- ✓ Folklore Studies;
- ✓ Comparative Linguistics and Literary Studies;
- ✓ Literary Relations and Translation Studies.

CONTACT ADDRESS:

Mailing Address:

140104, University boulevard, 15,
Samarkand, Uzbekistan,

Research Institute of Turkology under
Samarkand State University named after
Sharof Rashidov

Phone:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya1

Email:

turkologiya.samdu@gmail.com

Website:

<https://turkologiya.samdu.uz>

REQUIREMENTS FOR ARTICLES:

1. The article is presented on 8-10 pages;
2. Article structure:
 1. The text of the article should be prepared in Times News Roman font, size 14, left: 3 cm, right: 1.5 cm, top and bottom: 2 cm; in A4 format in 1.15 intervals.
 2. The title of the article, surname, name and patronymic of the author (authors) are indicated in full and written in capital letters.
 3. Position, academic title, place of work (study), region, republic, telephone and e-mail address of the author (authors) are indicated in full.
 4. The abstract should consist of a brief content and importance of the article, results.
 5. At the beginning of each article, there should be an annotation in Uzbek, Turkish and English.
 6. The abstract should be no more than 120-150 words.
 7. At the bottom of the abstract, 7-10 keywords should be given that illuminate the content of the article.
 8. The article should be prepared in the following form:
 - a) Introduction;
 - b) Main part;
 - c) Results and Discussions;
 - d) Conclusions;
 - e) List of literature (References) – in alphabetical order;
 - f) Citations are given in brackets in the form of the author's surname - date of publication - page (Muminov, 2020: 25);
 - g) Figures, drawings, tables, diagrams are designated in Arabic numerals as "Figure". Signs or pointers are placed under the figure, in the next line, in the middle and highlighted in bold.
 3. The author(s) are responsible for the scientific validity, reliability and plagiarism of the information and evidence presented in the article;
 4. Articles will be considered. The journal publishes only articles recommended by experts;
 5. Articles not requested will not be published and will not be returned to the authors;
 6. Only 1 article of the author is published in 1 issue of the journal.

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO JURNALINING AXBOROT XATI

Davlatimiz tomonidan olib borilayotgan ijtimoiy-ma’rifiy, ilmiy-fanni rivojlantirishga qaratilgan siyosat, Turkiy Davlatlar Tashkilotining Samarqandda o‘tkazilgan sammitida ko‘zda tutilgan o‘zaro aloqalarni jadallashtirish bo‘yicha ishlab chiqilgan dastur va loyihalarni amalga oshirish hamda turkologiya sohasida olib borilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarini muvofiqlashtirish va yoritish maqsadida Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universitetida “Turkologik tadqiqotlar” xalqaro jurnali ta’sis etildi. Jurnal turkiy til va shevalar, Markaziy Osiyo turkiy xalqlari lisoniy va adabiy aloqalari tarixi, ijtimoiy-madaniy sohalarda amalga oshirilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarining natijalarini e’lon qilishga mo’ljallangan. Jurnalda muharrir minbari, tadqiqotlar, ilmiy axborot, taqriz va e’tirof, ilmiy anjuman, yosh tadqiqotchi, xotira, yubilyarlarimiz kabi ruknlar mavjud. O‘zbek, turk, rus, ingliz va barcha turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi.

Ilmiy jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi OAKning 2024-yil 8-maydagi 354/5-sonli rayosat qarori asosida tarix, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

THE JOURNAL PUBLISHES ARTICLES IN THE FOLLOWING AREAS:

- ✓ History of socio-cultural relations of the Turkic peoples;
- ✓ Research of the Turkic World;
- ✓ Dialectology of Turkic languages;
- ✓ Geopolitics of the Turkic World;
- ✓ Folklore Studies;
- ✓ Comparative Linguistics and Literary Studies;
- ✓ Literary Relations and Translation Studies.

MUROJAAT UCHUN MANZIL:

Pochta manzili:

140104, Universitet xiyoboni, 15-uy,
Samarqand, O‘zbekiston,
Sharof Rashidov nomidagi Samarqand
davlat universiteti huzuridagi
Turkologiya ilmiy-tadqiqot instituti

Telefon:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya1

Elektron pochta:

turkologiya.samdu@gmail.com

Veb-sayt:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAQOLALARGA QO‘YILADIGAN TALABLAR:

- Maqola 8-10 sahifa hajmida taqdim etiladi;
- Maqolaning tarkibiy tuzilishi:
 1. Maqola matni Times News Roman shriftida, 14 kattalikda, chap: 3 sm, o‘ng: 1,5 sm, yuqori va quyi: 2 sm; 1,15 intervalda, A4 shaklida tayyorlanishi lozim.
 2. Maqola sarlavhasi, muallif(lar)ning familiyasi, ismi va otaismi to‘liq holatda katta harflar bilan yozilishi kerak.
 3. Muallif(lar)ning lavozimi, ilmiy unvoni, ish (o‘qish) joylari, viloyat, respublika, telefoni va e-mail adresi to‘liq keltirilishi kerak.
 4. Annotatsiya, maqolaning qisqacha mazmun va ahamiyati, natijalardan iborat bo‘lishi lozim.
 5. Har bir maqola boshida o‘zbek, turk va ingliz tillarida annotatsiya bo‘lishi lozim.
 6. Annotatsiya 120-150 so‘zdan ko‘p bo‘lmagan shaklda bo‘lishi kerak.
 7. Annotatsiyaning pastki qismida maqola mazmunini yorituvchi 7-10 ta tayanch so‘zlar keltirilishi kerak.
 8. Maqola quyidagi shaklda tayyorlanishi kerak:
 - a) Kirish (Introduction);
 - b) Asosiy qism (Main part);
 - c) Natijalar va muhokama (Results and Discussions);
 - d) Xulosalar (Conclusions);
 - e) Adabiyotlar (References) – alifbo tartibida keltiriladi;
 - f) Havola(snoskalar)lar qavsda muallif familiyasi – nashr sanasi – sahifasi (Mo‘minov, 2020: 25) shaklida keltiriladi;
 - g) Rasm, chizma, jadval, diagrammalar «Rasm» deb arab raqamlari bilan qayd etiladi. Belgi yoki ishoralar – rasm ostida, keyingi qatorda, o‘rtada joylashtiriladi va qoraytirilgan shrift bilan belgilanadi.
- Maqolada keltirilgan ma’lumot va dalillarning ilmiy asoslanganligi, ishonchli va ko‘chirmachilik holatlari uchun muallif(lar) mas’uldir;
- Maqolalar ekspertiza qilinadi. Ekspertlar tomonidan tavsiya etilgan maqolalargina jurnalda chop etiladi;
- Tavsiya etilmagan maqolalar chop etilmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi;
- Jurnalning 1 ta sonida muallifning faqat 1 ta maqolasi chop etiladi.

**БЮЛЛЕТЕНЬ
МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
"ТУРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ"**

В целях реализации программ и проектов, разработанных для ускорения взаимоотношений, предусмотренных на состоявшемся в Самарканде саммите Организации Тюркских Государств, а также координации и освещения научно-исследовательской работы, проводимой в области тюркологии, Международный журнал, Самаркандского государственного университета имени Шарофа Рашидова, «Тюркологические исследования» прошел государственную регистрацию. Журнал предназначен для публикации результатов научно-исследовательских работ в области тюркских языков и диалектов, истории языковых и литературных связей тюркских народов Средней Азии, социокультурной области. Есть такие рубрики, как молодой исследователь, память и наши юбилеи. Принимаются статьи, написанные на узбекском, турецком, русском, английском и всех тюркских языках.

Научный журнал на основании решения Высшей аттестационной комиссии (ВАК) Министерства высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 8 мая 2024 года под номером 354/5; Он включен в перечень научных изданий, рекомендуемых кандидатам на получение ученых степеней доктора философии (PhD) и доктора наук (DSc) в области истории и филологии для публикации своих научных результатов по своим диссертациям.

**В ЖУРНАЛЕ ПУБЛИКУЮТСЯ
СТАТЬИ ПО СЛЕДУЮЩИМ
НАПРАВЛЕНИЯМ:**

- ✓ История социально-культурных отношений тюркских народов;
- ✓ Исследования тюркского мира;
- ✓ Диалектология тюркских языков;
- ✓ Геополитика тюркского мира;
- ✓ Изучение фольклора;
- ✓ Сравнительное языкознание и литературоведение;
- ✓ Литературные отношения и переводоведение.

КОНТАКТНЫЙ АДРЕС:

Почтовый адрес:

140104, Университетский бульвар,
15, город Самарканд, Узбекистан,
Научно-исследовательский
институт Тюркологии при
Самаркандском Государственном
Университете имени Шарофа
Рашидова

Телефон:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya1

Электронная почта:

turkologiya.samdu@gmail.com

Веб-сайт:

<https://turkologiya.samdu.uz>

ТРЕБОВАНИЯ К СТАТЬЯМ:

- К публикации принимаются статьи объемом 8-10 страниц;
- Структура статьи:
 1. Текст статьи должен быть выполнен шрифтом Times News Roman, размером 14 пунктов, слева: 3 см, справа: 1,5 см, сверху и снизу: 2 см; с межстрочным интервалом 1,15, формат листа A4.
 2. Название статьи, фамилия, имя и отчество автора(ов) должны быть написаны заглавными буквами в полном регистре.
 3. Должность, ученое звание, места работы(учебы), регион, Республика, телефон и адрес электронной почты автора(ов) должны быть указаны полностью.
 4. Аннотация должна состоять из краткого содержания и важности статьи, результатов.
 5. В начале каждой статьи должна быть аннотация на узбекском, турецком и английском языках.
 6. Аннотация должна содержать не более 120-150 слов.
 7. Внизу аннотации должно быть 7-10 ключевых слов, освещающих содержание статьи.
 8. Статья должна быть подготовлена в виде:
 - a) Вступление (Introduction);
 - b) Основная часть (Main part);
 - c) Результаты и обсуждение (Results and Discussions);
 - d) Выводы (Conclusions);
 - e) Литература (References) – в алфавитном порядке
 - f) Ссылка(сноски) приводится в скобках в виде фамилии автора – дата публикации – страница (Муминов, 2020: 25);
 - g) Рисунки, чертежи, таблицы, схемы нумеруются арабскими цифрами и обозначаются как «Рисунок». Знаки или указатели размещают под рисунком, в следующей строке, посередине и выделяют жирным шрифтом.
- Автор(ы) несут ответственность за научную обоснованность, достоверность и плагиат информации и доказательств, представленных в статье;
- Статьи рецензируются. В журнале публикуются только статьи, рекомендованные экспертами;
- Нерекомендованные статьи не публикуются и не возвращаются авторам;

“TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİNİN BÜLTENİ

Özbekistan Cumhuriyeti devletinin sosyal-eğitimsel ve bilimsel gelişme politikasının başarılı şekilde uygulanmasına yardımcı olmak amacıyla, Semerkant'ta düzenlenen Türk Devletleri Teşkilatının zirvesinde öngörülen karşılıklı ilişkilerin hızlandırılması için geliştirilen program ve projeleri uygulamak, bilimsel çalışmaları koordine etmek, Türkoloji alanında yürütülen araştırma çalışmaları Şeraf Reşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi, Uluslararası “Türkoloji Araştırmaları” dergisini tescil etmiştir. Dergi, Türk dili ve lehçeleri, Orta Asya Türk topluluklarının dil ve edebiyat ilişkileri tarihi, sosyo-kültürel alanlardaki bilimsel ve araştırma çalışmalarının sonuçlarını yayınlamayı amaçlamaktadır. Dergimizde editör kürsüsü, araştırma, bilim dünyasından, inceleme ve tanıma, bilimsel konferans, genç araştırmacı, hatıra, yıldönümleri gibi sütunlar yer almaktadır. Özbekçe, Türkçe, Rusça, İngilizce ve tüm Türk lehçelerinde yazılmış makaleler kabul edilmektedir.

Bilimsel dergi, Özbekistan Cumhuriyeti Yükseköğrenim, Bilim ve İnovasyon Bakanlığı'na bağlı Yüksek Kabul Komisyonu'nun 8 Mayıs 2024 tarihli ve 354/5 sayılı kararına esasen; tarih, filoloji alanlarında Felsefe Doktoru (Doktora) ve Bilim Doktoru (DSc) akademik derecesini almaya aday kişilerin tezleri dolayısıyla bilimsel sonuçlarını yayınlaması tavsiye edilen ilmî yayınlar listesine dâhil edilmiştir.

DERGİ AŞAĞIDAKİ ALANLARDA MAKALELER YAYINLAMAKTADIR:

- ✓ Türk Dünyasındaki sosyo-kültürel ilişkilerin tarihi;
- ✓ Türk Dünyası araştırmaları;
- ✓ Türk Lehçeleri diyalektolojisi;
- ✓ Türk Dünyasının jeopolitiği;
- ✓ Folklor çalışmaları;
- ✓ Karşılaştırmalı dilbilim ve edebiyat çalışmaları;
- ✓ Edebi ilişkiler ve çeviri çalışmaları.

İLETİŞİM ADRESİ:

Posta adresi:

140104, Üniversite Bulvarı, 15,
Semerkant şehri, Özbekistan, Şeraf
Reşidov adına Semerkant Devlet
Üniversitesine bağlı Türkoloji
Araştırmaları Enstitüsü

Telefon:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya1

E-posta:

turkologiya.samdu@gmail.com

İnternet sitesi:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAKALE YAZIM KURALLARI:

- Makale 8-10 sayfada sunulur;
- Makale'nin yapısı:
 1. Makale metni Times New Roman yazı tipinde, 14 punto büyüklükte, sol kenarından 3 cm'lik, sağ kenarından 1,5 cm'lik, üst ve alt kenarından 2 cm'lik boşluk bırakılarak, tek sütün olarak, 1,15 satır aralığında, A4 boyutunda hazırlanmalıdır.
 2. Makalenin başlığı, yazar(lar)ın soyadı, adı ve baba adı tam olarak büyük harflerle yazılmalıdır.
 3. Yazar(lar)ın pozisyonu, akademik ünvanı, çalıştığı (öğrendiği) yer, bölgesi, cumhuriyeti, telefon ve e-posta adresi eksiksiz olarak verilmeli.
 4. Özet, makalenin amacını, önemli bulgularını ve sonuçlarını içermelidir.
 5. Her makalenin başında Özbekçe, Türkçe ve İngilizce özet bulunmalıdır.
 6. Özet, 120-150 sözcüğü geçmeyecek şekilde yazılmalıdır.
 7. Özeti alt kısmında makalenin içeriğini tanımlayacak en az 7, en fazla 10 anahtar kelimeye yer verilmelidir.
 8. Makale, aşağıdaki formatda hazırlanmalıdır:
 - a) Giriş (Introduction);
 - b) Ana bölüm (Main part);
 - c) Sonuçlar ve tartışma (Results and Discussions);
 - d) Sonuçlar (Conclusions);
 - e) Kaynakça (References) alfabetik olarak sıralanmalıdır;
 - f) Bağlantılar (dipnotlar) yazarın soyadı - yayın tarihi - sayfa şeklinde parantez içinde verilecektir (Muminov, 2020: 25);
 - g) Resim, çizim, tablo, diyagramlar "Resim" olarak Arap rakamları ile kaydedilir. İşaretler resmin altına, bir sonraki satıra, ortaya yerleştirilir ve koyu yazılır.
- Makalede sunulan bilgi ve kanıtların bilimsel dayanağı, güvenilirliği ve intihalinden yazar(lar) sorumludur.
- Makaleler hakemli olacaktır. Dergide sadece uzmanlar tarafından tavsiye edilen makaleler yayımlanır.
- Talep edilmeyen yazılar yayınlanmayacak ve yazarlarına iade edilmeyecektir.
- Derginin 1 sayısında yazarın sadece 1 makalesi yer alacaktır.

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL
RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLÖJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL
DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Muharrir:

Prof. J.Eltazarov

Musahhih va texnik muharrir:

R. Shokirov

ISSN 2992-9229

2024-yil 29-oktabrda tahririy-nashriyot bo‘limiga qabul qilindi.

2024-yil 31-oktabrda original-maketdan bosishga ruxsat etildi.

Qog‘oz bichimi 60x84.1/16. «Times New Roman» garniturası.

Offset qog‘ozi. Shartli bosma tabog‘i –9.

Adadi 15 nusxa. Buyurtma № 145

SamDU tahririy-nashriyot bo‘limi bosmaxonasida chop etildi.

140104, Samarqand sh., Universitet xiyoboni, 15.

ISSN 2992-9229